

ØKONOMISK FRIHET I NORGE

Hvert år gir den kanadiske tankesmien Fraser Institute ut rapporten "Economic Freedom of the World" (EFW), hvor man måler graden av økonomisk frihet i 141 land. Fjorårets rapport (som inneholder tall fra 2005) viste at jo friere et land er, jo rikere er det, og jo raskere økonomisk vekst har det. Dessuten har friere land høyere forventet levealder, lavere barnedødelighet, bedre tilgang til vann, og færre fattige (se rapporten: [Economic Freedom of the World 2007](#) eller [Civitas sammendrag på norsk](#)). Disse empiriske sammenhengene betyr ikke nødvendigvis at det foreligger kausalitet (at en fri økonomi fører til disse tingene), men de er gode utgangspunkt for videre studier.

[Årets rapport](#) viser de samme trendene for 2006. De minst frie landene har en gjennomsnittsinntekt på 3 882 dollar, mens de frieste ligger på 31 480 dollar. I de minst frie landene lever befolkningen gjennomsnittlig 57,7 år – i de frieste 79,0 år. På de aller fleste områder scorer friere land bedre enn mindre frie land.

Siden de store linjene og trendene i verden stort sett er de samme som i fjorårets rapport, har vi i år valgt å fokusere på hvordan Norge gjør det på rangeringen. Spørsmålene vi stiller er: Hvor mye økonomisk frihet er det i Norge? Hvordan ligger Norge an, sammenlignet med våre naboland? I forhold til USA og Storbritannia? Og til slutt, hvordan har Norge utviklet seg de siste 25 årene?

Metode

Indeksen er altså tenkt å måle hvor sterkt den økonomiske friheten står i hvert enkelt land. De viktigste elementene i økonomisk frihet er individuelle valg, frivillig handel koordinert i markeder, frihet til å entre og delta i markeder, og beskyttelse av personer og eiendeler.

Fraser Institute bruker forskjellige indikatorer innenfor fem hovedområder, som vi går gjennom nedenfor. Hver indikator går fra 0 (ingen økonomisk frihet) til 10 (full økonomisk frihet). Med andre ord: Jo høyere score, jo større økonomisk frihet.

I denne gjennomgangen av resultatene fra EFW vil vi bruke noen grafer der vi sammenligner Norge med noen "land det er naturlig å sammenligne seg med". *Den nordiske modellen* er gjennomsnittsscoren for de landene som, sammen med Norge, regnes for å ha et nokså distinkt økonomisk system: Danmark, Finland og Sverige. Dette er land som, selv om de er velutviklede markedsøkonomier, har betydelige innslag av offentlige reguleringer og intervensjoner i markedene.¹ *Den anglosaksiske modellen* består av Storbritannia og USA, to land som regnes for å være markedsliberale, med mindre statlig styring og et marked som får operere friere.

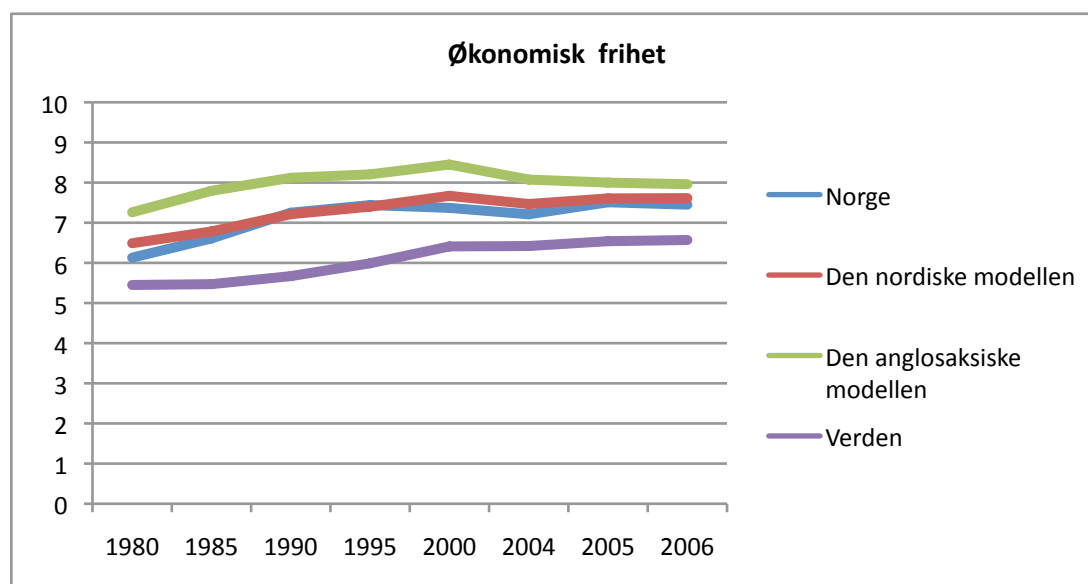
Det er i hvert fall stereotypiene av disse to variantene av markedsøkonomi. Noe av grunnen til at vi viser resultatene slik er for å se om disse malene stemmer med virkeligheten. Vi tar også med gjennomsnittsscoren for alle de 141 landene som er med i undersøkelsen.

---

¹ Island regnes som regel ikke med i den nordiske modellen.

Økonomisk frihet - totalt

Aller først ser vi på den totale rangeringen. Hong Kong, Singapore og New Zealand tar medaljeplassene, Norge kommer på 23. plass. Det er lengre ned enn Island, Danmark og Finland (12., 13. og 14. plass), men en del høyere enn Sverige (33. plass). Nederst på rangeringen kommer Burma, Angola og Zimbabwe.

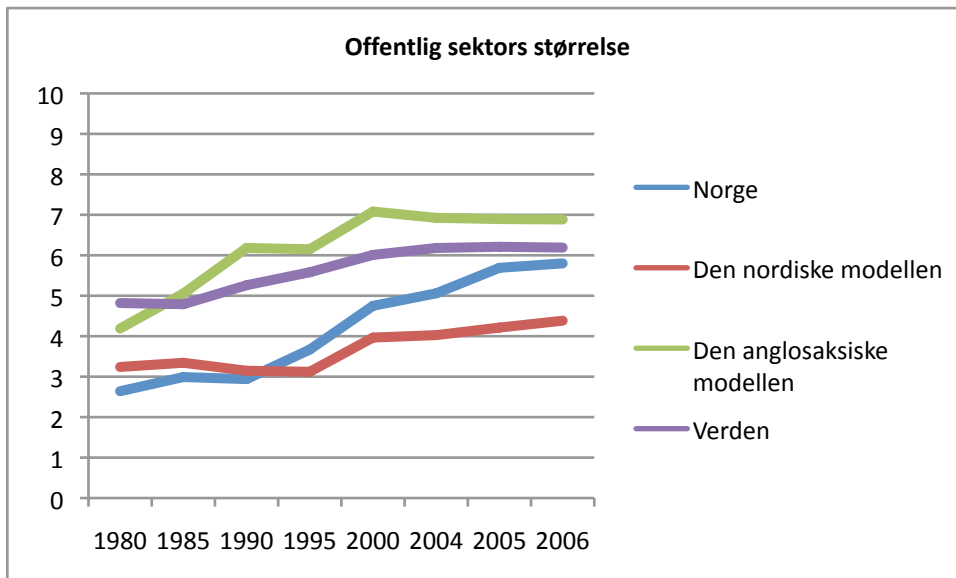
Figuren viser totalscoren for våre utvalgte grupper av land. 10 betyr altså fullstendig økonomisk frihet, 0 ingen økonomisk frihet. Gjennomsnittlig score for hele verden i 2006 var 6,57, opp fra 5,45 i 1980. Norge ligger en god del høyere, med en score på 7,45. Dermed ligger Norge så vidt under snittet for de nordiske landene, som igjen ligger noe lavere enn USA og Storbritannia.

Både Norge og de andre nordiske landene har altså langt større økonomisk frihet enn verdensgjennomsnittet. De er også mer markedsliberale enn for eksempel Frankrike (7,19), Italia (7,15) og Russland (6,12), mens de har mindre frihet enn Sveits (8,20), Chile (8,06) og Estland (7,89). Vi legger også merke til at forskjellen mellom den nordiske og den anglosaksiske modellen ikke er så stor som man av og til kan få inntrykk av – den nordiske modell ligger nærmere en amerikansk modell enn en fransk modell, for eksempel.² Til slutt ser vi at alle landene har opplevd en økning i økonomisk frihet de siste 26 årene.

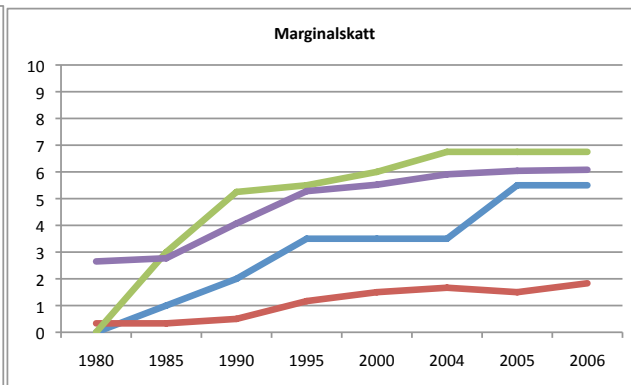
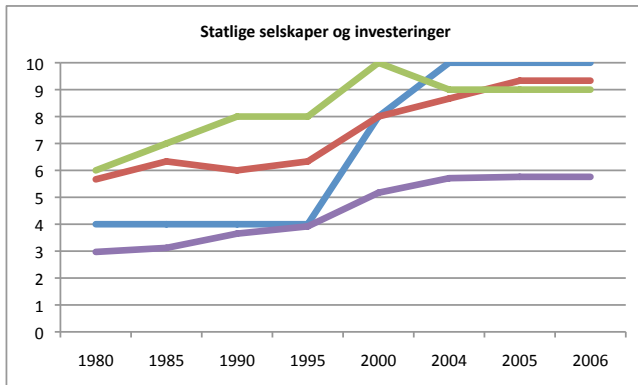
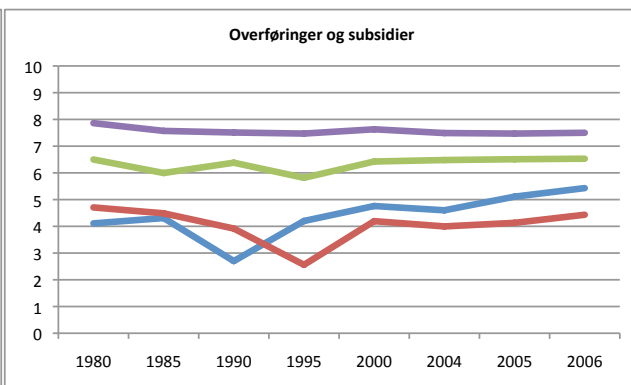
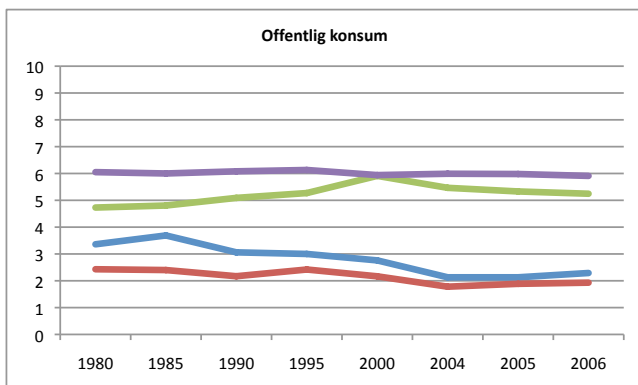
Offentlig sektors størrelse

Den første underkategorien av indikatorer på økonomisk frihet er "Size of Government", oversatt: Offentlig sektors størrelse. Denne kategorien inneholder mål på hvor mye offentlig sektor forbruker, hvor mye som omfordeles gjennom overføringer og subsidier, hvor mye staten eier og investerer, og hvor høy marginalsakten er. Jo større stat, jo mindre økonomisk frihet antas det å være. (At lavt offentlig forbruk gir høy score uansett kan nok diskuteres – det kan stilles spørsmål ved om det ikke er forskjellige måter å bruke skattepengene på. Nå får for eksempel utviklingslandene ofte scoren 10 på denne indikatoren, fordi de har lave skatter. Det er ikke dermed sagt at det nødvendigvis innebærer høy økonomisk frihet, det kan like gjerne indikere fattigdom. Vi går ikke nærmere inn på slike spørsmål her, men velger kun å gjengi Fraser Institutes beregninger).

² Det bør advares å legge for mye i slike sammenlikninger i indekser. Se for eksempel Høyland, Moene og Willumsens "[Be Careful when Doing Business](#)".

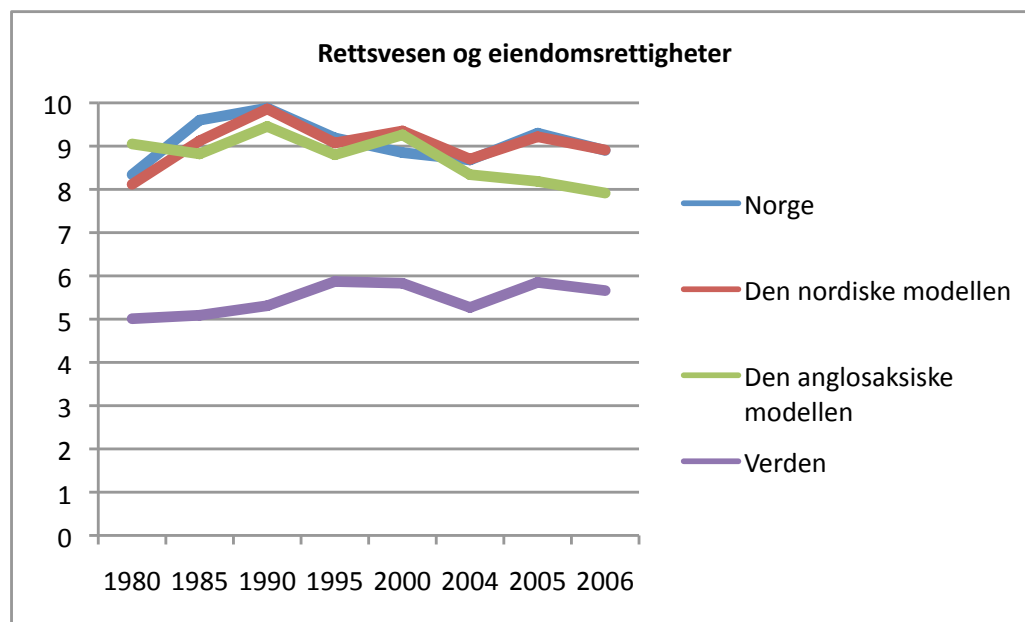
Når det gjelder offentlig sektors størrelse generelt ser vi at Norge ligger nærmere verdensgjennomsnittet og den anglosaksiske modellen enn våre naboland. Dette kommer, som vi skal se under, først og fremst av at Norge har en nokså lav maksimal marginalsatt sammenlignet med Sverige og Danmark. Et annet poeng er at Norge har forbedret seg ganske mye, og mer enn andre land, de siste 25 årene.

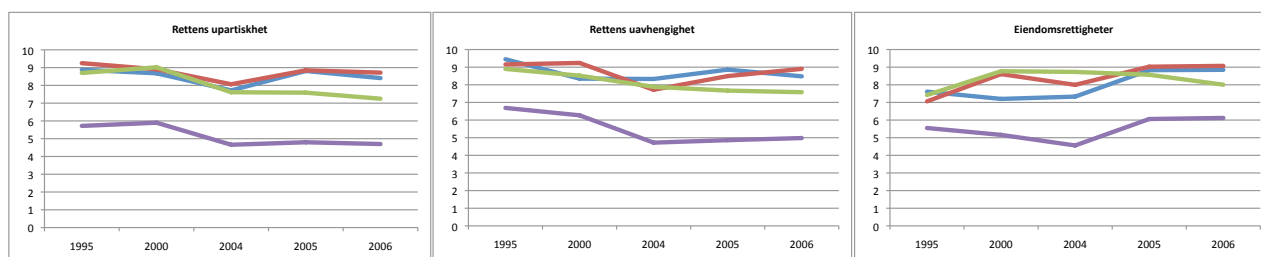
Norge er altså de blå strekene. Vi scorer dårlig på offentlig konsum og overføringer, middels på marginalsakten og høyt på statlige selskaper og investeringer.³ Vi ser også at vi ligger nærmere den anglosaksiske enn den nordiske modellen når det gjelder marginalsakten, mens vi ligger nokså likt som våre naboland i de andre kategoriene.

Rettsvesen og eiendomsrettigheter

Neste kategori er "Legal Structure and Security of Property Rights". Her ser vi at vi og våre naboer scorer bedre enn USA og Storbritannia – på dette området har vi større økonomisk frihet. Vi legger også merke til at verden generelt scorer langt dårligere enn Norge.

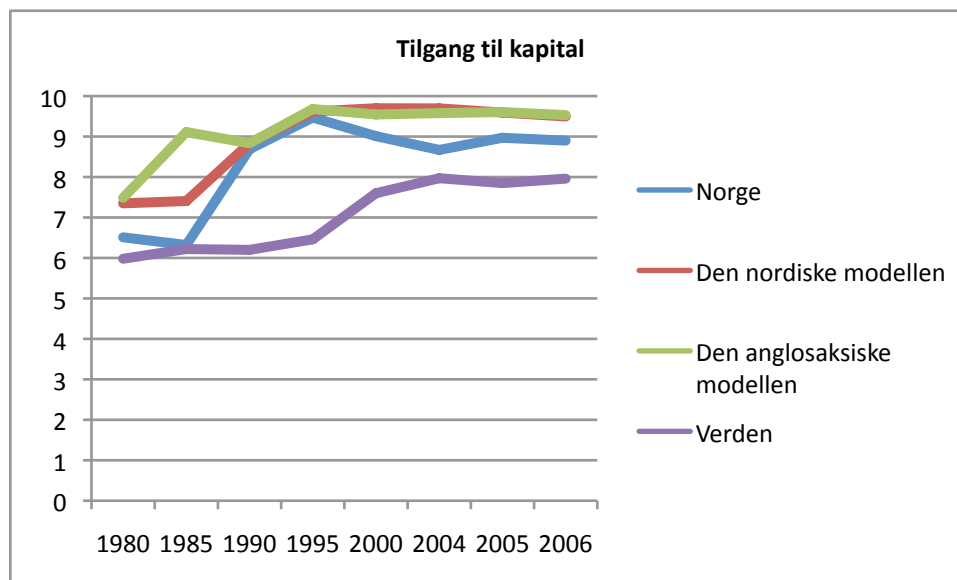

Vi ser videre at bildet er nokså likt på de forskjellige underkategoriene. Norge gjør det svært bra på eiendomsrettigheter og legal struktur. På dette området er Norge og den nordiske modellen svært markedsliberal.

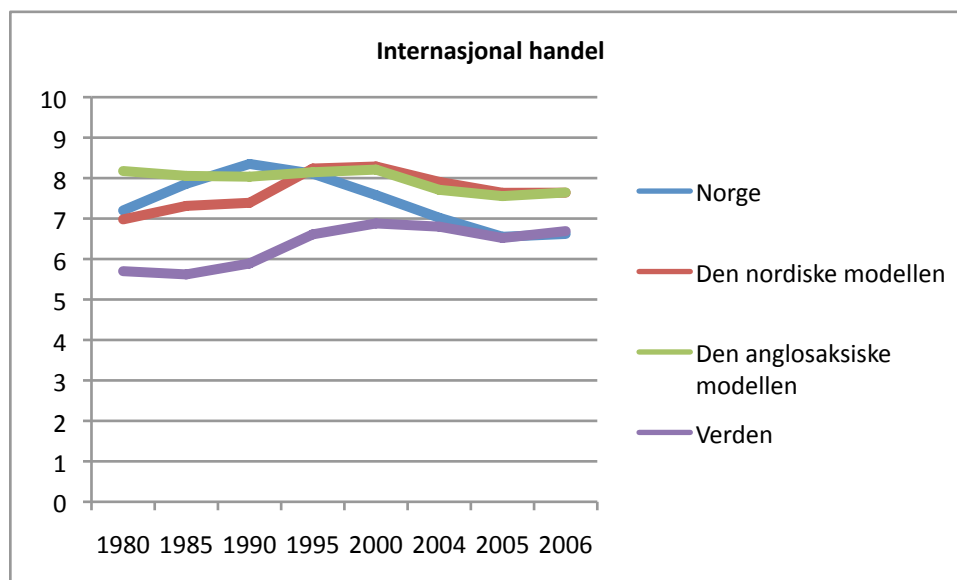
³ Dette er overraskende, men kommer nok av at Norge investerer relativt lite i selskaper der det ikke er gode grunner, for eksempel skalafordeler, til at det offentlige skal involvere seg. Allikevel kan man nok argumentere for at en stat med eierinteresser i rundt 80 selskaper og store investeringer i petroleumssektoren ikke burde få scoren 10 her.

Tilgang til kapital

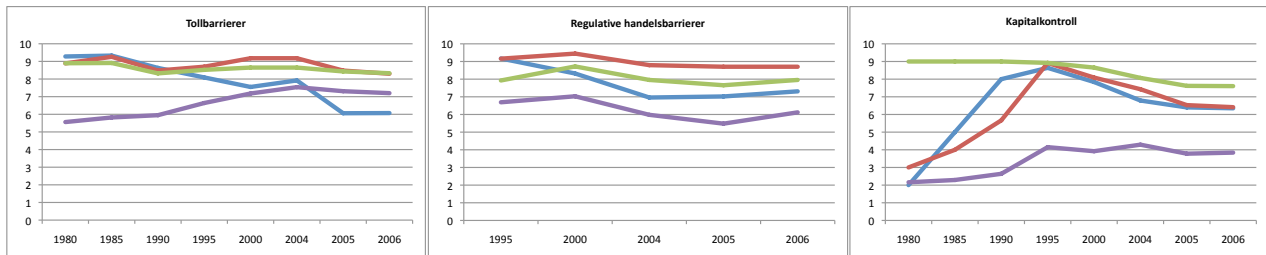

Denne kategorien tar for seg "Access to Sound Money", det vil si hvor god tilgangen til kapital er, og hvor stabil inflasjonen er. Underkategoriene er veksten i pengemengden, variabilitet i inflasjonen, inflasjon, og frihet til å eie utenlandsk valuta. Vi går ikke nærmere inn på de forskjellige underkategoriene, men konstaterer at Norge gjør det nokså bra i denne kategorien – dog noe svakere enn våre naboland, USA og Storbritannia.

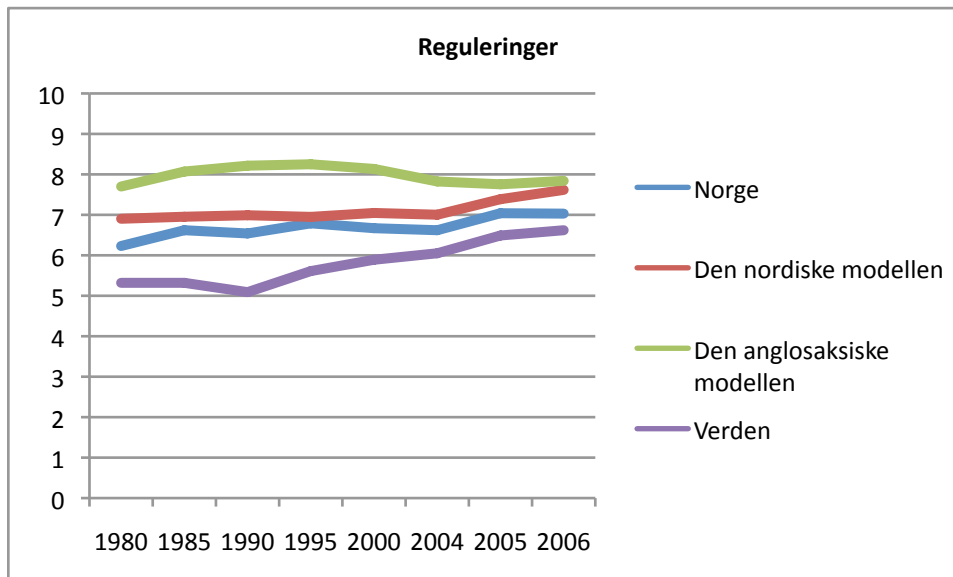
Internasjonal handel

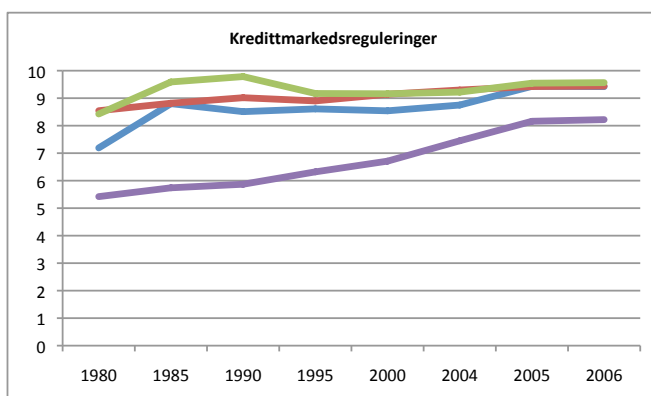
I denne kategorien lå Norge tidligere komparativt høyt, men er nå nede på nivået til verdensgjennomsnittet. Både den nordiske og den anglosaksiske modellen regnes som langt bedre enn den norske. Ser vi på underkategoriene, ser vi at Norge scorer dårlig på grunn av høye tollbarrierer – både faktiske og regulative.

Reguleringer

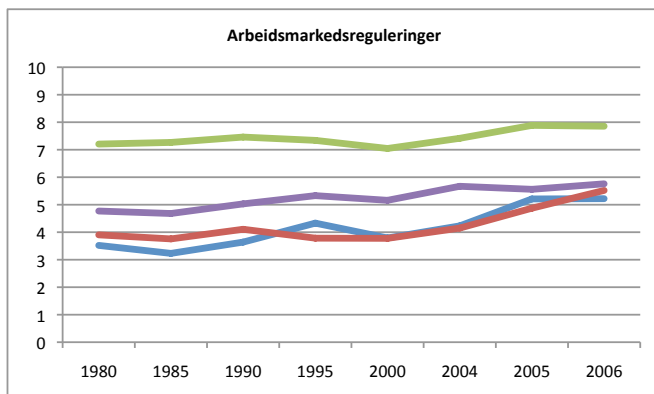

Siste kategori tar for seg graden av offentlige reguleringer i økonomien, innenfor kredittmarked, arbeidsmarked og næringsliv. Høy score indikerer høy økonomisk frihet – det vil si at staten legger få hindringer i veien for frivillige avtaler mellom de økonomiske aktørene. Igjen kan man argumentere for at enkelte reguleringer både er nødvendige og kan forbedre økonomiens virkemåte - for eksempel ser det ut til at Norge har en bedre regulering av kredittmarkedet enn USA akkurat nå. Det er derfor interessant at Norge faktisk scorer bedre enn USA på kredittmarkedsreguleringene. Det er dermed ikke sikkert at Kristin Halvorsen har rett når hun hevder USA er langt mer markedsliberalistisk enn Norge - og at det er derfor USA opplever urolige finansmarkeder nå.

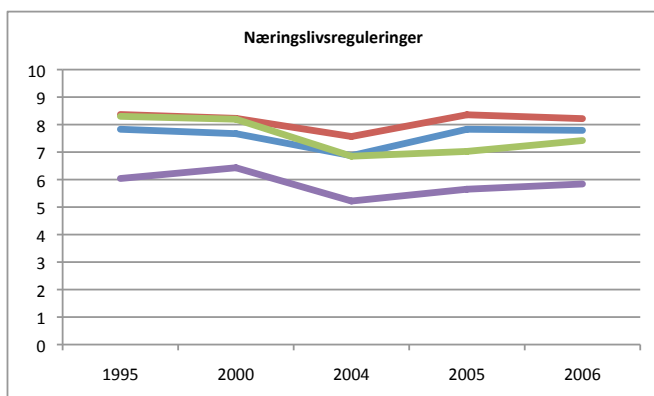
Vi ser først på reguleringer generelt, og ser at Norge scorer dårligere enn våre naboland og den markedsliberale modellen, men bedre enn verdensgjennomsnittet.

I underkategorien "Kredittmarkedsreguleringer" måles eierskapet til bankene, hvor mye konkurranse det er fra utenlandske banker, hvordan det ligger an med kreditt til privat sektor, og hvordan renten styres. Her gjør både de nordiske og de anglosaksiske landene det godt, og vi ser også at verden generelt har forbedret seg kraftig de siste 25 årene.

Kategorien arbeidsmarkedsreguleringer er den kategorien der de anglosaksiske landene skiller seg mest fra de nordiske. Generelt har USA og Storbritannia mindre regulering av arbeidsmarkedet enn andre land.

Underkategoriene her er minstelønn, regulering av ansettelsesprosedyrer, hvorvidt det er sentraliserte kollektive forhandlinger, kostnader ved ansettelser og avsettelser, og verneplikt. Norge scorer relativt lavt på samtlige.

Videre ser vi at Norge og Norden har noe bedre regulering av næringslivet enn USA og Storbritannia, og en god del bedre enn verden generelt. Det innebærer at vi har få priskontroller, nokså lave byråkratikostnader, det er enkelt å starte en bedrift, lite korrupsjon og et relativt enkelt skattesystem.

Konklusjoner

Som nevnt over skal man være forsiktige med å konkludere for mye fra slike kåringer som dette.

Allikevel ser vi at Norge er meget markedsliberalt sammenlignet med andre land. På noen områder er vi til og med mer liberale enn USA og Storbritannia.

Men fortsatt har Norge et forbedringspotensial, spesielt på områdene arbeidsmarkedsregulering (her ville enklere ansettelsesprosedyrer gjort en stor forskjell) og handelsbarrierer (hvor både finansielle og regulative hindringer kan fjernes).

Forfattere:

Notatet er skrevet av Marius Doksheim, rådgiver i Civita.

E-post: marius@civita.no